
Системи місцевого самоврядування в контексті проведення реформи децентралізації влади в Україні

Володимир Марченко

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, Комунальне підприємство «Салтівське трамвайне депо», м. Харків, Україна
ORCID 0000-0002-3663-6399

Для цитування цієї статті:

Марченко Володимир. Системи місцевого самоврядування в контексті проведення реформи децентралізації влади в Україні. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. Vol. 2, No. 2, 2023, pp. 8-17. doi: 10.46299/j.isjpp.20230202.02.

Надійшла до редакції: 23 лютого 2023 р.; **Схвалено:** 28 лютого 2023 р.;

Опубліковано: 01 квітня 2023 р.

Анотація: Стаття присвячена дослідженню систем місцевого самоврядування та виділенню їх окремих елементів, які можуть бути використані у процесі повоєнної відбудови України при продовженні проведення реформи децентралізації влади. Розглянуто англосаксонську систему місцевого самоврядування, виділено основні принципи її побудови та визначено, які елементи можуть бути застосовані в Україні. Проаналізовано романо-германську (континентальну) систему місцевого самоврядування. Визначено основні принципи її функціонування в різних державах Європи відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 р. Виділено французький та польський типи системи місцевого самоврядування в рамках континентальної системи місцевого самоврядування. Вивчено систему місцевого самоврядування та адміністративно-територіальний устрій Франції. Наголошено на значній складності адміністративно-територіального устрою Франції порівняно із Україною. Вказано, які елементи системи місцевого самоврядування Україна може запозичити у Франції. Досліджено систему місцевого самоврядування у Польщі та зазначено, що наразі реформа децентралізації влади в Україні частково враховує досвід Польщі щодо побудови адміністративно-територіального устрою та системи органів місцевого самоврядування як на базовому, так і на субрегіональному та регіональному рівнях. Надано рекомендації щодо подальшого використання польського та французького досвіду проведення реформ із децентралізації влади. Вивчено іберійську та радянську системи місцевого самоврядування, та названо їх основні риси. Наголошено, що радянська модель місцевого самоврядування зберігає свою наукову цінність та є цікавою з точки зору вивчення тоталітарних, надміру централізованих систем управління державою. Визначено перспективи застосування окремих елементів іберійської системи місцевого самоврядування, як системи перехідного періоду, на деокупованих територіях для якнайшвидшого відновлення територій та сталого представництва центральної влади для забезпечення більшого контролю ситуації на території з розбалансованою системою управління.

Ключові слова: децентралізація, система місцевого самоврядування, англосаксонська система, романо-германська (континентальна) система, іберійська система, радянська система, принципи місцевого самоврядування, префект.

1. Вступ

Незважаючи на те, що в Україні продовжуються воєнні дії, необхідно вже зараз визначатися як саме продовжаться реформи, які почалися до початку війни. Зокрема, обов'язково має бути продовжена реформа децентралізації влади.

Зазначимо, що вивчення різних систем місцевого самоврядування в контексті продовження реформи децентралізації влади з метою визначення окремих елементів, які можуть бути впроваджені в Україні, видається цілком обґрунтованим. Так, при проведенні реформ децентралізації влади в різних державах Європи запроваджувалися різні за своїм складом системи органів місцевого самоврядування, відбувалися кардинальні реформи адміністративно-територіального устрою, що пояснюється особливостями історичного розвитку, географічного розташування, національними та релігійними особливостями, розвитком культури і т.п. [1, с. 19]. За таких умов виникає необхідність продовження реформування влади на місцях та відновлення механізму публічного управління на деокупованих територіях з урахуванням європейських стандартів, спираючись на кращий світовий досвід функціонування різних за своїм сутнісним наповненням систем місцевого самоврядування, що й обумовлює теоретичну та практичну актуальність вивчення основних систем місцевого самоврядування для використання подібних наукових напрацювань при подальшому продовженні реформи децентралізації влади в Україні.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом нашого дослідження були основні системи місцевого самоврядування, а предметом – окремі їх елементи, вивчення та імплементація яких дозволить продовжити проведення реформи децентралізації влади в Україні з урахуванням кращого світового досвіду функціонування систем місцевого самоврядування, а також відновити механізми публічного управління на деокупованих територіях з урахуванням європейських стандартів.

3. Мета та задачі дослідження

Охарактеризувати основні системи місцевого самоврядування та визначити їх складові, які можуть бути ефективно застосовані при модернізації конституційно-правового регулювання системи територіальної організації влади в Україні.

4. Аналіз літератури

Вивченню особливостей реформування місцевого самоврядування з урахуванням різних моделей місцевого самоврядування присвячені роботи таких вчених, як С. Серьогіної, Т. Забейворота, І. Бодрової, Д. Співака, Є. Качмарського, І. Бусигіної, О. Колодія, А. Маєва, М. Петришиної, О. Колодяжного, Т. Стешенко.

5. Методи досліджень

Для досягнення мети дослідження у статті були використані різноманітні за своєю сутністю методи. Так, був використаний діалектичний метод для розгляду процесу реформування французької та польської систем місцевого самоврядування. Також були застосовані методи аналізу та синтезу (для дослідження окремих елементів систем місцевого самоврядування та надання пропозицій щодо їх використання у процесі проведення реформи децентралізації влади в Україні), моделювання (пропозиції щодо тимчасового запровадження окремих елементів іберійської системи місцевого самоврядування на деокупованих

територіях) та порівняння (співставлення різних систем місцевого самоврядування для виділення їх окремих елементів, що будуть корисні Україні).

6. Результати досліджень

Місцеве самоврядування виступає одним із основних елементів, що створюють основу для реформування управлінського апарату держави, оскільки саме місцеве самоврядування виступає основою децентралізації влади та слугує основною ланкою для зв'язку між владою та місцевим населенням. Перш за все перелічимо міжнародні документи, які регулюють функціонування місцевого самоврядування.

До міжнародно-правових актів, що складають правову основу місцевого самоврядування у Європі, передусім належить Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. [2], яка є основоположним документом, що регулює діяльність місцевого самоврядування в державах ЄС. Можна також особливо відзначити Всесвітню декларацію місцевого самоврядування 1985 р. (в ред. 1993 р.) [3], Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями 1980 р., Рамкову конвенцію про захист національних меншин 1995 р., Європейську хартію регіональних або мов меншин 1992 р. [4], Європейську ландшафтну конвенцію 2000 р. [5] Європейську хартію про участь молоді у муніципальному та регіональному житті (переглянуту) 2003 р. [6] та ін. Всі ці документи зумовили сучасний розвиток основних систем місцевого самоврядування в Європі та всьому світі.

Враховуючи, що у різних частинах світу існують свої історичні умови розвитку місцевого самоврядування, можна виділити декілька основних систем на сучасному етапі конституційного й муніципального розвитку. Дуже влучним із приводу різниці систем місцевого самоврядування є твердження Д.П. Співака, який зазначає, що «під час аналізу місця та ролі місцевого самоврядування в політичній системі головний наголос звичайно робиться на тому, чи є вони складовою частиною механізму держави» [7, с. 113].

Першою є англосаксонська система, яка виникла й історично розвивалась у Великобританії. Ця система діє також в державах англо-саксонської правової сім'ї, які історично пов'язані із Великобританією: США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії та інших державах, які були домініонами Британської імперії [8].

У державах із англосаксонською системою на місцях відсутні представники центральної влади, які можуть впливати на прийняття місцевою владою рішень, місцева влада діє тільки в межах, що визначені законом. Крім того, слід зазначити, що пряме підпорядкування представницьких органів місцевого самоврядування вищим органам влади відсутнє. В англосаксонській системі допускається обрання поряд із представницькими органами й інших посадових осіб, що діють на місцях. Так, безпосередньо населенням можуть обиратися судді, керівники муніципальної поліції та ін. [7, с. 113]. Відповідно англосаксонська система місцевого самоврядування функціонує на таких принципах: дозволено тільки те, що прямо визначено законом, автономія органів місцевого самоврядування від центральних органів влади, виборність, організаційна та фінансова самостійність. Здійснюючи чітко визначене, широке коло повноважень самоврядного характеру, органи місцевого самоврядування користуються автономією як при реалізації цих повноважень, так і при матеріально-фінансовому їх забезпеченні. Превалююче число диверсифікованих джерел формування доходної частини місцевих бюджетів має власний, самоврядний характер, що зумовлює високий ступінь бюджетно-фінансової автономії муніципальних органів.

В Україні при реалізації бюджетно-фінансової децентралізації була значно підвищена частка власних доходів у структурі місцевих бюджетів. Втім домінування в ході перерозподілу повноважень порядку делегування повноважень над їх передачею у сферу власною (самоврядної) компетенції органів місцевого самоврядування призводить до того, що на ці

органи покладається здійснення державних повноважень під прямим державним контролем і з державним бюджетним фінансуванням. У цьому контексті принципи і механізми англосаксонської муніципальної системи вбачаються корисними для застосування в Україні саме в напрямках посилення функціонально-компетенційної і бюджетно-фінансової самостійності місцевого самоврядування.

Детальніше слід зупинитися на другій системі місцевого самоврядування, яка характерна для держав Європи і, зокрема, частково, для України. Це романо-германська (континентальна) система місцевого самоврядування. У романо-германській системі місцевого самоврядування більш тісно взаємодіє із державним управлінням ніж в англосаксонській системі.

Враховуючи, що децентралізація є основою регіональної політики держав Європи, всі основні реформи за останні 30-40 років відбуваються для передачі більшої кількості повноважень на місця. Саме із метою стимулювання розвитку регіонів, більш ефективного використання їх ресурсів та забезпечення чіткого розмежування компетенції місцевої та центральної влади відбуваються децентралізаційні процеси.

У ст.2 Європейська хартія місцевого самоврядування закріплює, що принцип місцевого самоврядування визначається в національному законодавстві та, у міру можливості, в конституції [2]. При цьому сама Хартія також визначає принципи місцевого самоврядування, які можуть бути визначені в національному законодавстві. Зокрема, це такі принципи як: субсидіарності, автономії, компліментарності, партнерства і програмного підходу, фінансової самостійності місцевого самоврядування, обов'язку держави фінансово підтримувати місцевого самоврядування. Всі ці принципи притаманні місцевому самоврядуванню континентальної системи місцевого самоврядування.

Для того, щоб показати різноманітність типів систем місцевого самоврядування у межах континентальної системи місцевого самоврядування в Європі, розглянемо особливості цієї системи у двох державах – у Франції, де всі рівні влади, крім найнижчого (де діють тільки органи місцевого самоврядування), представлені виборними органами, поряд із якими діють державні органи влади, які реалізують контрольну функцію (французький тип континентальної системи місцевого самоврядування), та у Польщі, де посади представників державних органів влади наявні тільки на найвищому рівні місцевого самоврядування (польський тип континентальної системи місцевого самоврядування). Зазначимо, що місцевого самоврядування у континентальній системі є певною мірою залежним від органів державної влади й здійснює свої функції й завдання місцевого значення разом із ними. [9, с. 36].

Загалом місцевого самоврядування континентальної системи діє на таких принципах: 1) *гласність та відкритість прийняття рішень* – члени територіальної громади знають, які рішення приймаються місцевою владою; 2) *відповідальність членам територіальної громади та залучення громадськості до обговорення* – наявність процедур залучення членів територіальної громади до процесу прийняття рішень на всіх стадіях із подальшим відкритим процесом реалізації таких рішень і контролем з боку громадськості у порядку, визначеному законодавством; 3) *стимулювання розвитку економічних зв'язків та розвитку* різних адміністративно-територіальних одиниць через економічну конкуренцію між адміністративно-територіальними одиницями, а також місцевим і регіональним рівнем місцевого самоврядування; 4) *всебічна та максимально ефективна допомога центральній владі* в межах її повноважень з питань вирішення місцевих проблем; 5) *місцева та регіональна автономія* із наявністю загального контролю, який реалізується органами державної влади у межах, визначених законодавством; 6) *мовна та національна різноманітність*; 7) *недопущення дискримінації* за мовним та національним принципом [10, с. 106].

Цікавим для України є досвід Франції, яка близька до України за побудовою правової системи та має унітарну правову систему. Основні принципи, на яких ґрунтувалась французька модель реформи місцевого самоврядування, зводилися до трьох основних частин процесу: масштабність змін, поетапність (step by step) змін і методична корекція [11, с. 223].

Реформування місцевого самоврядування у Франції почалося у 1982 році, коли було прийнято закон № 82-213 «Про права та свободи комун, департаментів та регіонів». Цим законом було запроваджено низку фундаментальних змін: – було скасовано нагляд префекта, який замінили на нагляд адміністративних судів та регіональних рахункових палат; – виконавчі повноваження префекта перейшли до голови обраної представницької асамблеї; – регіону було надано статус повноправної самоврядної територіальної громади. Із прийняттям цього закону зміни також було внесено в Конституцію Франції, в якій було закріплено нову адміністративно-територіальну одиницю – регіон.

У ст. 1 Закону зазначено, що повноваження між органами влади розподіляються відповідно до принципу субсидіарності. Тобто у Франції чітко розмежовуються повноваження між центральними та місцевими органами влади [12, с. 196].

На сьогодні складовими адміністративно-територіального устрою Франції є комуна, кантон, округ, департамент і регіон, при цьому округа та кантон не мають власних органів влади. Виходячи із цього, Франція має трирівневу систему організації влади на місцях: комуна, департамент, регіон [13, с. 86–87].

Базовим рівнем адміністративно-територіального устрою є комуни. Діяльність органів самоврядування в комунах контролюється префектом, хоча влада на цьому рівні представлена виключно органами місцевого самоврядування – муніципальною радою (яка є представницьким органом та формується із депутатів) та мером комуни.

Далі за ієрархією стоять дві складові адміністративно-територіального устрою, які не мають власних органів влади. Кантон — адміністративно-територіальна одиниця, яка не має своїх власних органів самоврядування та яка перебуває у складі округу. Кантони насамперед є структурною основою виборчої системи. Кожен кантон обирає свого представника в Генеральну раду відповідного департаменту. Округ — адміністративно-територіальна одиниця, яка так само як і кантон не має своїх органів самоврядування. Департаменти у Франції включають в середньому по 3–4 округи.

Основною адміністративно-територіальною одиницею у Франції є департаменти. Департамент у Франції є другим після комуни рівнем адміністративно-територіального устрою із функціонуючими органами місцевого самоврядування. На відміну від комуни, на його рівні паралельно працюють два органи влади: генеральна рада — як орган самоврядування, та префект — як орган державної влади. Представницьким органом місцевого самоврядування є Генеральна рада. Вона зі свого складу обирає Голову, який одночасно є керівником виконавчого органу департаменту. За загальним принципом, до повноважень Генеральної ради належать усі питання, що належать до компетенції департаменту, але не входять до компетенції інших органів департаменту.

Кожні три роки Генеральна рада оновлює свій склад на третину. Рішення голови генеральної ради можуть блокуватися префектом, далі відбувається перевірка префектом, і, якщо ці рішення суперечать законам Франції, то їх може скасувати адміністративний суд. Державна влада на рівні департаменту представлена державною адміністрацією, на чолі якої стоїть префект [14, с. 47–51].

На регіональному рівні діє Регіональна рада. Рада призначає голову зі свого складу, який одночасно є і виконавчим органом, і головою регіональної адміністрації. Голова регіональної ради має ті самі функції, що й голова Генеральної ради у департаменті.

На нашу думку, порівняно з Україною, адміністративно-територіальний устрій у Франції виглядає більш складним та обтяженим адміністративно-територіальними рівнями. При цьому в Україні в контексті проведення реформи децентралізації влади центральна влада намагається ввести інститут префекта, тому досвід Франції є цікавим та потребує вивчення. Проте видається доцільним вивчення систем місцевого самоврядування й в інших державах задля формування системи місцевого самоврядування в Україні із урахуванням найкращих світових практик.

Реформування місцевого самоврядування у Польщі також є доволі цікавим для вивчення в контексті необхідності закінчення в Україні реформи децентралізації влади, а також реалізації повоєнної відбудови. Досвід реформи місцевого самоврядування в Польщі має велике практичне і теоретичне значення для України. Як і Україна, Польща відчула на собі значний вплив радянської системи управління у тому числі з питання місцевого самоврядування. Через те, що Польща вже вступила до ЄС, вона проводила свої реформи у чіткій відповідності до вимог нормативних актів ЄС, тому Україні насамперед слід звернути увагу на цю державу задля пришвидшення вступу до ЄС.

Польща здійснювала реформування місцевого самоврядування двома етапами: з 1990 по 1998 роки – створювалися гміни та налагоджувалася система місцевого самоврядування на місцях, протягом другого етапу, який розпочався у 1998 році і тривав до початку 2000-х, було створено повіти та воєводства та впорядковано самоврядування у них. Відповідно до кінця 90-х було збудовано систему місцевого самоврядування та, у той же час, центрального контролю за справами на місцях. Побудова воєводств, через які центральна влада контролює стан справ на місцях, ґрунтується на принципі централізму, а децентралізацію влади забезпечують повіти та гміни. У ст. 164 Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 року зазначена особлива роль гмін як основи територіального самоврядування [15].

Можна зробити висновок, що наразі реформа децентралізації влади в Україні частково враховує досвід Польщі щодо побудови адміністративно-територіального устрою та системи органів місцевого самоврядування як на базовому, так і на субрегіональному та регіональному рівнях. Проте система все ще потребує значного доопрацювання.

Конституцією Республіки Польща визначаються низка принципів функціонування місцевого самоврядування. Це дотримання чітко визначених державою прав (самостійність діяльності), підтримка функціонування унітарного устрою держави, виборність місцевого самоврядування, колегіальність основних органів місцевого самоврядування, фінансова незалежність (місцеве самоврядування у Польщі має чітко визначені законодавством джерела фінансування, які використовуються тільки для цієї мети). У ст. 165 встановлена можливість судового захисту порушених прав і забезпечення свобод місцевого самоврядування у законодавстві [15].

У процесі реформи змінився й правовий статус працівників органів місцевого самоврядування. У 1990 р. було прийнято окремий закон, який було змінено під час реформи 1998 р., а також у січні 2000 р. та травні 2005 р. Крім того, для регулювання діяльності працівників органів місцевого самоврядування застосовуються закон від 16 вересня 1982 р., яким врегульовано діяльність працівників державних адміністрацій, а також законодавчі акти трудового законодавства. Загалом, враховуючи п. 1 ст. 25, п. 6 ст. 33, п. 3 ст. 36 Закону «Про гмінне самоврядування» від 8 березня 1990 р., можна зробити висновок, що службовці органів місцевого самоврядування прирівняні до державних службовців та мають такі ж права та гарантії [16]. На нашу думку, Україні також необхідно модернізувати законодавство щодо статусу службовців місцевого самоврядування, тому що Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», прийнятий ще у 2001 році, є вкрай застарілим і таким, що відстає від оновленої редакції Закону України «Про державну службу».

Ще однією системою місцевого самоврядування, яка існує у сучасній теорії та практиці, є іберійська система, що характерна для Іспанії, Португалії та іспаномовних держав Латинської Америки. Дана система місцевого самоврядування схожа на континентальну. Особливістю іберійської системи місцевого самоврядування є те, що на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою присутні як представницькі, так і призначувані органи влади. При цьому відмінністю від континентальної системи є те, що в іберійській такі призначувані посадові особи органічно інтегровані в систему місцевого самоврядування як очільники виконавчих органів (алькальди, регідори, мери, префекти тощо). Такі посадові особи спочатку обираються народом, а потім затверджуються центральними органами влади з повноваженнями щодо контролю за діяльністю представницького органу в який було обрано

дану особу [17, с. 165]. Дана система місцевого самоврядування може бути цікава для України з точки зору відновлення механізму публічного управління на деокупованих територіях. Тимчасово, як система перехідного періоду, для забезпечення оперативності процесу відбудови основної критичної інфраструктури на таких територіях, поряд із органами місцевого самоврядування доцільно передбачити функціонування призначуваних центральною владою органів влади. На нашу думку, така система може бути застосована на строк до 5 років з моменту деокупації відповідної території.

Останньою основною системою місцевого самоврядування, яка принципово відрізняється від всіх інших, є радянська. Наразі вона становить здебільшого виключно науковий інтерес. Ця система діяла в Радянському Союзі та державах, які перебували під його впливом. Зараз ця система зберігається в державах, які підтримують соціалістичні постулати щодо побудови комунізму. Передусім це такі держави як В'єтнам, Китай, Кореїська Народно-Демократична Республіка, Куба.

Основою радянської системи є чітке ієрархічне підпорядкування складових системи територіального управління, за якою всі органи є підпорядкованими представницьким органам на відповідній території. При цьому виконавчими органами місцевих представницьких органів є місцеві органи державної влади, які, як правило, підпорядковані одночасно представницькому органу та вищому органу державної влади із переважанням повноважень останнього в наданні вказівок. У радянській системі всі органи місцевого самоврядування та державної влади працюють на досягнення єдиної мети – реалізації актів центральних органів влади, тому система органів місцевого самоврядування функціонує як додаткова система органів державної влади, нівелюючи саму сутність місцевого самоврядування. Крім того, місцеві органи влади зобов'язані періодично звітувати центральним органам державної влади. [17, с. 166]. Відповідно за подібної організації влади громади фактично позбавлені місцевого самоврядування, яке замінено системою органів влади, що тільки зовні нагадує справжнє місцеве самоврядування.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Зазначимо, що подальше більш глибоке вивчення основних систем місцевого самоврядування дозволить знайти синтезовані рішення як щодо адміністративно-територіального устрою, так і щодо побудови органів місцевого самоврядування, які будуть враховувати кращий світовий досвід та місцеві особливості територіальних громад України.

8. Висновки

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що вбачається можливість використання окремих елементів різних систем місцевого самоврядування при подальшому проведенні реформи децентралізації та наближенні законодавства у сфері місцевого самоврядування до Європейських стандартів.

Так, англосаксонська система місцевого самоврядування функціонує на таких принципах: дозволено тільки те, що прямо визначено законом, автономія органів місцевого самоврядування від центральних органів влади, виборність, організаційна та фінансова самостійність. Принципи і механізми англо-саксонської муніципальної системи вбачаються корисними для застосування в Україні в напрямках посилення функціонально-компетенційної і бюджетно-фінансової самостійності місцевого самоврядування.

У свою чергу місцеве самоврядування континентальної системи діє на таких принципах: 1) гласність та відкритість прийняття рішень; 2) підзвітність членам територіальної громади та залучення громадськості до обговорення; 3) стимулювання розвитку економічних зв'язків та розвитку різних адміністративно-територіальних одиниць; 4) всебічна та максимально

ефективна допомога центральній владі; 5) місцева та регіональна автономія; 6) мовна та національна різноманітність, 7) недопущення дискримінації за мовним та національним принципом.

При вивченні окремих типів континентальної системи місцевого самоврядування було виділено польський тип системи місцевого самоврядування, у якій представники державних органів наявні тільки на найвищому рівні місцевого самоврядування, та французький, у якому всі рівні влади, крім найнижчого (де діють тільки органи місцевого самоврядування), представлені виборними органами, поряд із якими діють державні органи влади, які реалізують контрольну функцію.

За результатом аналізу адміністративно-територіального устрою та системи місцевого самоврядування у Франції зазначимо, що порівняно з Україною, адміністративно-територіальний устрій у Франції виглядає більш складним та обтяженим адміністративно-територіальними рівнями. Але досвід Франції щодо функціонування префектів є корисним для подальшого проведення реформи децентралізації влади в Україні.

Доцільнішим видається звернення до досвіду Польщі у питаннях реформи децентралізації влади. При проведенні дослідження визначено, що наразі реформа децентралізації влади в Україні частково враховує досвід Польщі щодо побудови адміністративно-територіального устрою та системи органів місцевого самоврядування як на базовому, так і на субрегіональному та регіональному рівнях. Проте система все ще потребує значного доопрацювання.

У свою чергу іберійська система місцевого самоврядування може бути застосована Україною як система перехідного періоду на деокупованих територіях для забезпечення оперативності процесу відбудови основної критичної інфраструктури. Поряд із органами місцевого самоврядування доцільно передбачити функціонування призначуваних центральною владою органів влади. На нашу думку, така система може бути застосована тимчасово, на строк до 5 років з моменту деокупації відповідної території.

Список літератури:

- 1) Забейворота, Т.В. (2017) Модернізація системи державного управління в умовах децентралізації влади : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків. 276 с.
- 2) Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
- 3) Всесвітня декларація місцевого самоврядування Available at: https://pidruchniki.com/15931106/pravo/vsesvitnya_deklaratsiya_mistseвого_samovryaduvannya.
- 4) Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 р. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text.
- 5) Європейська ландшафтна конвенція від 20 жовтня 2000 р. Available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_154.
- 6) Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті, ухвалена Конгресом місцевих і регіональних органів влади Європи 21 травня 2003 р. Available at: <https://rm.coe.int/168071b58f>.
- 7) Співак Д.П. (2012) Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць*. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», вип. 44. С. 112–124.
- 8) Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні (2013): підручник / за ред. С. Г. Серьогіної, І. І. Бодрової, С. В. Болдирєва, В. О. Величко та ін. Харків: Право. 360 с.
- 9) Качмарський Є.І. (2008) Пошук ефективної моделі місцевого самоврядування для України: теорія і практика. Дні науки філософського факультету – 2008: матеріали доповідей та виступів міжнародної наукової конференції. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Ч. XI. С. 35–36.

- 10) Бусыгина И.М. (2003) Как менялась местная власть в Европе. *Муниципальная власть*. №3. С. 106–109.
- 11) Переднє слово В.Б. Гройсмана (2015) Децентралізація в Україні: законодавчі новації та суспільні сподівання. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України. 413 с.
- 12) Колодій О.М. (2018) Досвід децентралізації у Франції. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія : Державне управління. Т. 29(68), № 1. С. 195–199.
- 13) Маєв А.П. (2012) Децентралізація влади у Франції: досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. вип. 3(51). С. 85–88.
- 14) Петришина М.О., Колодяжний О.О. (2016) Зарубіжний досвід реформування місцевого самоврядування: на прикладі Франції та Польщі. *Молодий вчений*. 2016. № 1, ч. 2.
- 15) Конституція Республіки Польща. Available at: http://pol-translit.com/upload/konstitutsiya-polshchi-na-01_2018-v_-shapoval.pdf.
- 16) Закон Республіки Польща «Про гмінне самоврядування» від 8 березня 1990 р. Available at: <https://www.csi.org.ua/publications/zakon-pro-gminne-samovryaduvannya-vid-8-b/>.
- 17) Стешенко Т.В., Шпак Ю.О. (2016) Сучасні моделі місцевого самоврядування. Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації: збірник наукових статей за матеріалами наук.-практ. семінару. Харків. С. 162–170.

Local self-government systems in the context of the reform of power decentralization in Ukraine

Volodymyr Marchenko

Scientific Research Institute of State Building and Local Government of National Academy of Law Sciences of Ukraine, head of the legal department of the Communal Enterprise "Saltivske Tram Depot", Kharkiv, Ukraine
ORCID 0000-0002-3663-6399

Abstract: The article is devoted to the study of local self-government systems and the selection of their individual elements, which can be used in the process of post-war reconstruction of Ukraine in the continuation of the reform of decentralization of power. The Anglo-Saxon system of local self-government is considered, the main principles of its construction are highlighted, and elements that can be applied in Ukraine are determined. The Romano-Germanic (continental) system of local self-government is analyzed. The basic principles of its functioning in various European states are defined in accordance with the European Charter of Local Self-Government of 1985. The French and Polish types of the local self-government system within the framework of the continental system of local self-government are highlighted. The system of local self-government and the administrative-territorial system of France are studied. The significant complexity of the administrative-territorial system of France compared to Ukraine is emphasized. It is indicated which elements of the system of French local self-government can be used in Ukraine. The system of local self-government in Poland was studied and it was noted that currently the reform of decentralization of power in Ukraine partially takes into account Poland's experience in building an administrative-territorial system and a system of local self-government bodies at the basic, subregional and regional levels. Recommendations on further usage of the Polish and French experience of reforms of the decentralization of power are provided. The Iberian and Soviet systems of local self-government are studied, and their main features are named. It is emphasized that the Soviet model of local self-government retains its scientific value and is interesting from the point of view of studying totalitarian, excessively centralized state management systems. Prospects for the application of certain elements of the Iberian system of local

self-government, as a system of the transition period, in the de-occupied territories for the fastest possible restoration of the territories and permanent representation of the central government to ensure greater control of the situation in the territory with an unbalanced management system have been determined.

Keywords: decentralization, system of local self-government, Anglo-Saxon system, Romano-Germanic (continental) system, Iberian system, Soviet system, principles of local self-government, prefect.
